

1 JANUARI 1943.

JAARGANG XLVII, AFL. 9.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

HOOFDREDACTEUR: Dr. JAC. P. THIJSSE, Bloemendaal.

Adres Redactie & Administratie: W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V.,
2e Oosterparkstraat 221/223, Amsterdam (O.).

Postchèque en Giro 15205. Gem. Girokantoor, Amsterdam V. 6482.

Uitgave van W. VERSLUYS' UITGEVERS MIJ. N.V., Amsterdam (O.).

Prijs per jaar f 6,80* bij vooruitbetaling.

Prijsverhoging toegestaan door Depart. van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, onder No. 17796, N.P., dato 23 April 1941)

HET PAARSGEWIJZE JAGEN VAN STERCORARIUS SKUA.

Hoe goed kan ik me nog de tijd herinneren waarin jagers (roofmeeuwen) me geheel onbekend waren. Ik had gelezen over die behendige, donkere, meeuwachtige rovers, en door die beschrijvingen hunkerde ik naar een kennismaking, maar mijn geduld werd jarenlang op de proef gesteld.

Nu was dat niet zo verwonderlijk. Ik was grotendeels aangewezen op de boorden van de Westerschelde en het Sloe aan de Zuidwestpunt van Zuid-Beveland, die weliswaar ongekend vogelrijk zijn doch, zoals een blik op de kaart van Zeeland U zal leren, betrekkelijk ver van de eigenlijke Nederlandse Noordzeekust zijn gelegen. En jagers zijn vogels van de open zee, zwalkers over de golven en langs de kusten van Noordzee en Atlantische Oceaan, die zich zelden in het binnenland vertonen, en ook de riviermondingen niet ver opgaan.

Wij spreken hier te Borssele altijd van de „zee”, als we de Westerscheldemonding

bedoelen, en dat is eigenlijk ook wel in de haak, want met een rivier in engere zin, heeft het weinig uit te staan. Het water is er volkomen zout en onderhevig aan alle invloeden van de Noordzee, dus ook aan eb en vloed. Zo bedraagt hier het gemiddelde verschil tussen eb en vloed ± 4 meter; en langs Vlissingen, op de punt van Walcheren heen, kijken we op de eindeloze horizon van de Noordzee, waar ge soms zo grappig zien kunt, dat de aarde inderdaad rond is. Eerst verschijnen schoorsteen en masten van een schip, en pas daarna „klimt het hele schip op de horizon”.

Waarmee ik maar zeggen wil, dat we een stuk van de echte zee zien in de verte. Maar ondanks het zeewater en de overdadige meeuwenbevolking, verschenen geen jagers.

Totdat een paar jaar geleden de kentering kwam. Ik geloof dat ik het het beste zó kan uitdrukken: er kwamen zoveel jagers, dat ze ook langs de Zeeuwse stromen vrij gewone verschijningen werden. De vijandloze zwermende meeuwen boven de kolkende stromingen werden uit hun dommelend bestaantje gewekt, en moesten zich van tijd tot tijd ijlings reppen, als een slanke, donkerbruine rover met zijn weke vlucht van over de golven aan kwam zetten en een van hen op uiterst behendige wijze zó in het nauw bracht, dat hij zijn kostelijk en moeizaam bijeengekregen voedsel schielijk uit moest braken, om van de achtervolging verlost te worden.

De jagers waren gekomen.

Dat was zo maar geen toeval. Stonden deze vogels in vroeger tijden aan allerlei vervolgingen bloot, nu worden ze daadwerkelijk op de broedplaatsen beschermd, waardoor hun aantal dusdanig is vermeerderd, dat de b.v. in vroeger jaren beslist zeldzame grote jager (*Stercorarius skua*) langs onze kusten niet meer zeldzaam kan worden genoemd, al blijft het toch altijd nog een buitenkansje er een te zien. Ook de kleine jager, (*Stercorarius parasiticus*) is, zij het op bescheidener schaal, talrijker geworden, en van deze heb ik dan ook vele exemplaren hier waargenomen. De middelste jager, (*Stercorarius pomarinus*) blijft zeldzaam, ik zag hem hier maar een paar keer met zekerheid, en van de kleinste, (*S. longicaudus*) mocht ik nog nooit een vertegenwoordiger in de vrije natuur bewonderen.

Voor al het najaar 1941 was hier rijk aan jagers, en ik wil U nu gaan vertellen over een zeer interessante ontmoeting met een paar grote jagers, die plaats had op de 31ste October bij Borssele.

Enkele dagen achtereens had ik al wat dwergmeeuwen boven de kolkingen aan het einde van de Noordnol gezien, en ook deze morgen wilde ik ze gaan bekijken. Ik was echter nog pas bij het Gepengat, (een door een stenen dam van de zee afgesloten strook langs de dijk, waarin bij eb een flinke hoeveelheid water blijft staan, waarin in de goede tijd die eigenaardige gesnauwde vissen, gepen, achterblijven; het is tegenwoordig ook een echte „zeesla-tuin”), toen een hele troep slikvogels, van allerlei soort, bonte strandlopers, rosse grutto's, zilverplevieren, scholeksters, en vooral ook allerlei meeuwen, in panische schrik op me af kwam gevlogen. Hun manier van doen deed me naar een roofvogel uitzien, doch ik ontwaarde een grote jager die de voor hem uitvluchtende troep achtervolgde, een poosje een zilvermeeuw belaagde (waarbij duidelijk te zien kwam, dat de jager een tikje kleiner en vooral slanker was), van de

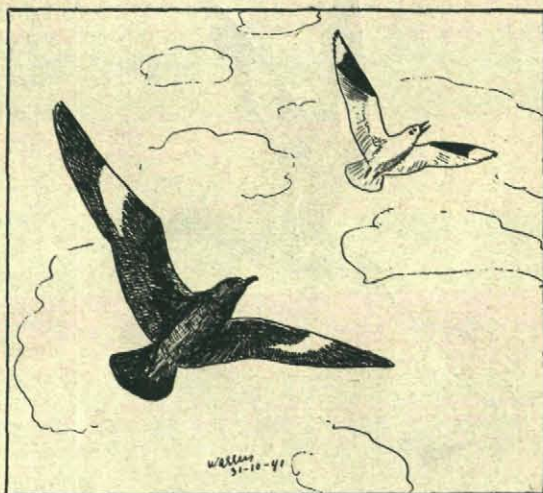
HET PAARSGEWIJZE JAGEN VAN STERCORARIUS SKUA 131

vervolging afzag, en in zweefvlucht over de golven weer langs me heen scheerde. Daarbij zag ik uitstekend de witte slagpenbasisvlekken zowel aan de boven- als aan de onderzijde van de vleugels: het beste kenmerk (mèt de grootte) voor onze skua. Maar mijn verrassing werd nog groter, toen de rover daar opeens een soortgenoot ontmoette, die van de andere kant kwam! Onmiddellijk flitste de gedachte door m'n hoofd, dat het best eens zou kunnen, dat deze twee in samenwerking aan 't jagen waren, iets, wat bij mijn weten slechts zelden buiten de broedplaatsen en de broedtijd is waargenomen. Na de ontmoeting, streken de beide vogels neer op de golven, en ze lieten zich heel langzaam met de stroom mee de Schelde opdrijven. Ik wachtte en wachtte tot er leven in zou komen, maar er gebeurde vooralsnog niets. Er sloeg er eens een de slanke wicken uit, maar dat was alles. Eindelijk werd mijn geduld beloond. Nu moet ik U direct even vertellen, dat de twee skua's gemakkelijk uit elkaar waren te houden. Die, welke ik 't eerste zag, was de mooiste, en tevens iets geringer van afmetingen dan No. 2, die wat plomper en forser van bouw was, en bij wie de spiegels op de bovenvleugels niet zo duidelijk uitkwamen.

No. 1 nu, (de kleinste dus) vloog op, zwenkte wat over de golven, en koos uit de tamelijk grote groep meeuwen, die aan 't vissen was boven de stroombotsing aan het eind van „De Drie Dammen” een kokmeeuw, die hij zolang achtervolgde tot de vogel het voedsel uitbraakte, waarvan de jager een gedeelte in de val opving, en de rest heel zorgvuldig van het strand ging oppikken. Nauwelijks was hij neergestreken, of No. 2, waarop ik dat ogenblik geen acht had geslagen, daalde bij hem neer, en hielp de restjes opruimen. Er was dus geen twijfel mogelijk: deze vogels jaagden paarsgewijs! M'n hart ging sneller kloppen en met gespannen aandacht volgde ik de gedragingen van de beide vogels.

Na het maal, streken ze weer op de golven, en ik ging heel kalm de slikken op in hun richting om meer en beter te kunnen zien.

En weldra vloog er weer een op en koos weer een kokmeeuw. Ze kwamen op enkele meters afstand langs me heen. De kokmeeuw zwenkte heen en weer en krijste uit alle macht, maar de skua hield vol als een fox-terrier, zwenkte en schoot nog veel sneller en behendiger neer dan de belaagde meeuw, die het dan ook weldra opgaf, en zijn buit uitbraakte. Ondertussen hoorde ik achter me eenzelfde gekrijs, daar behandelde No. 2 een meeuw. No. 1 moest dit keer alles van het strand oppikken, daar zijn poging om een gedeelte op te vangen mislukt was, wat hij dan ook zorgvuldig deed. De kleinste

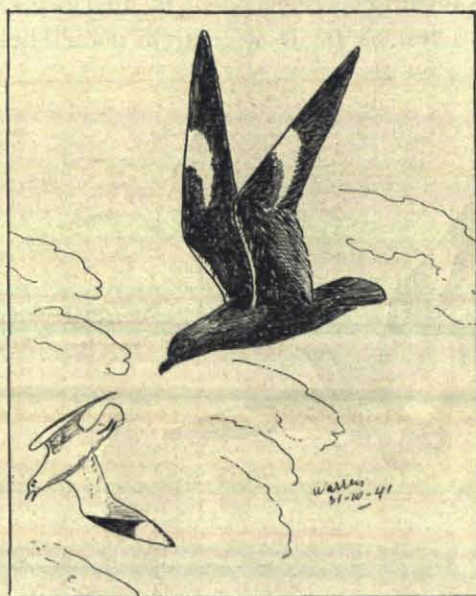

Groote Jager op Kokmeeuw jagend „omhoog”.

beetjes pikte hij met zijn merkwaardige donkerblauwe haaksnavel op. Het viel me op hoeveel plomper en gedrongener van vorm de vogel wordt, wanneer hij de vleugels toevouwt.

Na een rooftocht, waarbij ze ieder één of twee meeuwen onder handen namen, streken ze altijd vlak bij elkaar neer op de golven en dan dreven ze wat rond, dat bevorderde zeker de digestie.

Eerlijk gezegd, verwonderde het me een beetje, dat de jagers zich verwaardigden de prooi van de grond te gaan oppikken, want ik had van andere jagers heel vaak gezien, dat ze prooi, die ze niet in de val konden vangen, eenvoudig lieten liggen.

Tijdens zo'n digestiedrijfspartij nam ik het belaagde troepje meeuwen eens in de kijker, dat tot mijn niet geringe vreugde, voor het grootste gedeelte (± 35) uit dwergmeeuwen bestond. Het waren zo goed als allemaal adulte exemplaren, te herkennen aan de geheel donker leiblaauwe onder-, en de geheel zacht grijs-blauw met witte bovenvleugels.

Er waren ook overgangsvogels, die enige zwarte vlekken op de punten der grote slagpennen hadden, en vaak slechts voor de helft donkere ondervleugels, en één juveniel exemplaar, met geheel witte ondervleugels, en de karakteristieke zwarte band over vleugels en rug. Eenmaal gingen de jagers hier nog op roof uit, waarbij er een nu een dwergmeeuwtje achtervolgde, doch hij zag er vlug

Groote Jager op Kokmeeuw jagend „omlaag”. van af, en beide rovers verdwenen met hun zo volmaakte, en toch wat slap en week aandoende vlucht in de richting van de Noordnol, waar ook een troep meeuwen aan het vissen was.

Dus trok ik natuurlijk ook naar de Nol.

Onderweg stootte ik een troepje van ± 55 mooie sneeuwgorzen van de krammat op, die met vriendelijk, boomleeuwerikachtig „lrjuu lrjuulrjuu” omhoog gingen, en steeds voor me uit bleven vliegen. Soms ook hoorde ik van hen een fijn, kanarieachtig „trutrutrtru...”, of een mooi fluitend „tjioe, tjioe tjioe”, en dan nog een ander geluid; een vechtroepje n.l. „tschirrr”. Ze behoren tot m'n beste vogelvriendjes, waar ik nooit op raak uitgekeken, en waarvan ik niets dan goed wil horen. Steenlopers zijn ook zo'n hobby van me.

Zo kwam ik aan het Noleind, waar ik me lekker in 't zonnetje en uit de wind installeerde. Voornamelijk bestond de zwerm uit kok- en stormmeeuwen, met enkele tientallen dwergmeeuwtjes ertussen. En alles ging zo rustig en gelijkmatig, of er geen jager aan de lucht was.

HET PAARSGEWIJZE JAGEN VAN STERCORARIUS SKUA 133

Ik begon te peinzen over de prachtige schutkleur van de meeuwen. De zee blauwgrijs, met wit schuim, en kleine zwarte schaduwen. En een meeuw, de onafscheidelijke zwerver boven de zee, is blauwgrijs met schuimig wit, en een klein beetje zwart aan de vleugeltoppen. Een klein schuimgolfje, heeft in de verte precies de vorm van een meeuw die op je af komt vliegen, en het is even wit. Ja, nog sterker, deze meeuwen vlogen allemaal met de kop in de wind, naar me toe gekeerd en het was of hun aantal veel grooter was, door de witte golfjes achter hen, die even grillig dooreenwarrelden. Ik zit heel graag zo'n beetje te filosoferen over het telkens terugkerende motief in de natuur. In zo'n ogenblik zie ik geen kok-, storm- of dwergmeeuwen doch alleen een herhaling van het schuim van de zee, een tot leven geworden voortbrengsel daarvan. En hoe goed is het, je zo eens geheel los te maken van het feit, of het nu een *ridibundus* of een *minutus* is, en enkel maar te zien die zwerm, blank en rusteloos, als een harmonisch geheel, behorend bij de zilte zee, bij de natuur, de onbegrijpelijke, nooit moede, steeds nieuwe en onuitputtelijke natuur.

Maar ik werd uit m'n beschouwingen gewekt en in de nuchtere, maar aangename werkelijkheid teruggebracht. Want daar had je het!

Plots schoten alle meeuwen in strak aaneengesloten formatie omhoog, en daar, langs achteren en tegen de wind in, kwamen de beide jagers opzetten, die het deze keer beide op één en dezelfde kokmeeuw gemunt hadden, hem achtervolgden, en samen de buit eerlijk deelden. Duidelijker beeld van samenwerking kon ik moeilijk wensen! Snel vlogen ze op, en ieder ging toen op zich zelf de uiteengedreven troep najagen.

Ik rolde in de onmogelijkste houdingen op m'n rug over de ongelijke basaltzuiltjes heen en weer, om hun gedragingen, die zich deels loodrecht boven m'n hoofd afspeelden, goed te kunnen volgen, en dat ging dan ook uitstekend. Soms waren ze op zo geringe hoogte boven me, dat ik alle details kon waarnemen. Zo zag ik dat de kleinste mooi gespikkelde veren onderlangs de vleugels had, en ook zag ik uitstekend de witachtige spiegels boven- en onderaan de vleugels. Ik vond het buitengewoon merkwaardig, dat de grootste bijna niet waarneembare spiegels boven op de vleugels had, althans ze waren maar iets lichter van kleur dan de rest van de vleugels. Die aan de onderzijde waren zeer duidelijk.

De slanke had het nu eens op een stormmeeuw gemunt, waarbij tevens duidelijk te zien was, dat hij een flink stuk groter dan die stormmeeuw was.

Nu scheen *canus* niet zo gemakkelijk tot voedselafgave te dwingen te zijn als *ridibundus*, tenminste de jager achtervolgde hem hardnekkig minutenlang zowel op duizelingwekkende hoogte, als vlak over de zee, doch de meeuw gaf geen kamp. Hij vluchtte

Groote Jager.

na enige tijd in de richting van een troep bonte kraaien, die hem van zijn belager verlost, want evenals roofvogels, staan ook jagers niet best bij de kraaien aangeschreven. Die schijnen wel een uitgesproken afkeer van alle rooftuig te hebben. Natuurlijk haten ze zichzelf in anderen, dat zeer wijze woord gaat ook in de vogelwereld op. Ze bleven nu een poosje weg, en langzamerhand keerden alle meeuwen weer boven de stromingen terug. Er gebeurde niets meer.

Af en toe trokken er wat pijlstaarteenden en middelste zaagbekken langs, en er kwam een zeehond telkens met zijn ronde, besnorde snoet nieuwsgierig boven water gluren, doch de „sensatie” bleef weg. Ik pakte juist al m'n spullen bijeen om er vandoor te gaan, toen de hele geschiedenis nog eens begon. Weer vluchtten alle meeuwen in paniek naar hoger sferen, van de weeromstuit rosse grutto's, strandlopers, en ander slijkgevoegelte tot angst opzweepend; weer eisten de skua's tol, waarna ze echter zo onverstandig waren om op de visgronden neer te strijken, zodat geen meeuw durfde terugkeren. Slechts wat dwergmeeuwjes nipten enkele meters achter hen in de golfjes, en enkele kokmeeuwen verstoutten zich, aanvallen op de jagers te doen, wat één van hen z'n eten kostte. Het is blijkbaar als je meeuw bent, raadzamer geen slapende jagers wakker te maken!

Nu zag ik ze eens van vlakbij zwemmen, en kon ik de grauwig gestreepte achterhoofd en nek zien.

Tenslotte verdwenen ze voorgoed over de Schelde, en ik keerde niet weinig in m'n schik huiswaarts. Ik had tijdens hun talrijke vluchten wat snelle krabbels van hun houdingen gemaakt, die ik tot schetsjes heb uitgewerkt. Ik hoop, dat ze U een goede indruk mogen geven van *Stercorarius skua*. Het bewustzijn, een zeldzaam, misschien nog nooit in ons land geconstateerd schouwspel, n.l. het paarsgewijze jagen van de skua's te hebben gezien, maakte deze dag tot een van de hoogtepunten van dit najaar.

N a s c h r i f t.

Tenslotte nog een kort pleidooi.

Misschien vindt U de jachtwijze van de jagers niet erg „gentlemanlike”, en beschouwt ge hen als laaghartige rovers, die op slinkse wijze trachten de prooi van kleiner vogels te ontfutselen.

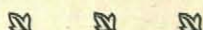
Ja, wat moet ik daar op zeggen? Het is zo nu eenmaal hun natuur. Een dwergmeeuwje, dat nauwelijks groter is dan een visdief, kan tegen hen niets beginnen, maar wat dunkt U van de zilvermeeuw en de mantel, die forser en sterker dan de jagers zijn, en zich zodoende best zouden kunnen verdedigen. Maar ze doen het niet, ze vluchten of de dood hen op de hielen zit, zodra een jager hen bedreigt. De natuur heeft de jager nu eenmaal een angstaanjagend, demonisch-donker uiterlijk voor meeuwen gegeven.

En . . . meeuwen zijn ook lang geen heilige boontjes. Ik heb eens een mantelmeeuw op verschrikkelijke wijze een wijfjes-topper af zien maken, zilvermeeuwen meerkoeten zien doden, kokmeeuwen de kleintjes van strandplevier en dwergstern zien stukhakken. Dat is nog maar een klein voorbeeld van hun wandaden. Ze roven wat ze kunnen.

Behalve de mens, hebben ze geen natuurlijke vijanden. Alleen de jagers, die nu eens tol komen heffen van hun voedsel. En . . . wel eens op roofvogelwijze een meeuw of andere zeevogel slaan. Ik heb eens een grote jager aangetroffen, die bezig was de borst van een dwergmeeuwte stuk te hakken, maar of hij dat meeuwte had geslagen, dan wel dood of stervend had aangetroffen, heb ik niet kunnen uitmaken. En tenslotte . . . vissen jagers ook wel eens braaf zelf, vooral ver buitengaats.

Als U eenmaal de sensatie van zo'n woeste zig-zagvlucht van de slanke, donkere figuur achter een witte meeuw of stern hebt gezien, zullen de jagers zeker enkele graden in uw achting zijn gestegen, wat ze ook verdienen.

JOH. A. M. WARREN.

OVER DE BIOLOGIE VAN EENIGE SCHELPDIEREN.

In het zoete water van ons land vinden we vele schelpdieren, die een aantal biologische bijzonderheden te zien geven. De Zwanenmossel (*Anodonta*) leeft in de modder van kanalen en meren. De dieren zitten half ingegraven en slechts het deel met de in- en uitstroombingen voor het water steekt boven de modder uit. De Schildersmossel (*Unio*) heeft dezelfde levenswijze. De Zoetwatermossel (*Dreissensia polymorpha*) leeft echter op andere plaatsen. Dit dier vinden we vastgehecht aan palen, beschoeiingen en vloten en nooit los op of in de modder.

Van deze drie soorten zullen we eens nagaan, hoe ze zich verspreiden. De Zwanenmossel produceert een groot aantal eieren, waaruit larven ontstaan, die voorzien zijn van een tweekleppige schaal, de zoogenaamde Glochidiën (Fig. 1). Aan elke schelphelft zitten scherpe tandjes en hiermede kan de larve zich vasthaken aan de vinnen van een voorbijzwemmende visch. Op deze wijze wordt het dier over groote afstanden verplaatst. Door de verwonding die het glochidium bij het aanhaken veroorzaakt, ontstaat een woekering van de huid, zodat het dier tijdelijk ingekapseld wordt. Merkwaardig is het, dat die woekeringen ook door steentjes en stukjes ijzer veroorzaakt kunnen worden. Het is dus een louter mechanische prikkel, die de woekering oproept en de Anodontalarve maakt daar een handig gebruik van.

Binnen in de wrat heeft de metamorfose van de larve plaats en na eenigen tijd verlaat de jonge *Anodonta* zijn gastheer. De verspreiding van *Anodonta*'s hangt dus nauw samen met die van de visschen.

Anders is dit bij de Schildersmossel *Unio*. Dit dier spuit zijn larven als witte kluitjes

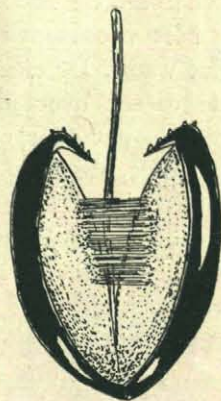

Fig. 1. *Glochidium*. Uit het midden steekt een slijmerige draad, waarvan de functie niet bekend is.